

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ**

Одлуком Наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Београду од 25. фебруара 2019. године одређена је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације кандидата Мирјане Мишкић (рођ. Богуновић) под називом „Одговорност господара посла на основу *graepositio* и *iussum*“ у саставу: проф. др Милена Полојац, редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду, проф. др Никола Мојовић, редовни професор Правног факултета Универзитета у Бања Луци, проф. др Андреја Катанчевић, ванредни професор Правног факултета Универзитета у Београду.

Након што је прегледала докторску дисертацију, Комисија подноси Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Београду следећи

ИЗВЕШТАЈ

I Основни подаци о кандидату и дисертацији

1. Основни подаци о кандидату

Мирјана Мишкић (рођ. Богуновић) је рођена 17.6.1986. у Приједору, Босна и Херцеговина. Основну школу и гимназију је завршила у Приједору са одличним успехом. Правни факултет Универзитета у Бања Луци је уписала 2005. а завршила 2010. године са просечном оценом 8,72 као студент генерације. Мастер студије (правноисторијска област-романистички модул) на Правном факултету Универзитета у Београду уписала 2010. године а мастер тезу под називом „Одговорност за ненамјерно наношење штете код деликта *Damnum iniuria datum*“ одбранила 10. новембра 2011. године под менторством проф. др Милене Полојац.

Докторске студије похађа на Правном факултету Универзитета у Београду од 2012. године. На докторским студијама положила је све испите са просеком 9,50 и одбранила семинарски рад и пројекат докторске дисертације.

Као асистент на Правном факултету Универзитета у Бања Луци ради од 2012. године. У звање вишег асистента на предметима Римско право и Општа историја државе и права изабрана је 2015. године. У новембру 2015. боравила је у студијској посети на Институту за римско право и правну историју Универзитета у Бечу као стипендиста OEAD-а. У јануару 2018. године учествовала у раду стручног семинара под називом „Il Codice Theodosiano: redazione, trasmissione, ricensione“ у организацији Правног факултета у Павији и Центра за учење и истраживање античког права (CEDANT). Говори енглески језик, а служи се немачким и италијанским језиком. Познаје класични латински језик.

Списак објављених радова кандидата:

1. „Actiones adiecticiae qualitatis: Master's liability based on praepositio and iussum“, Second International scientific conference *The universality of Roman Law*, Ниш 2017.
2. „Стицање путем заједничког роба (servus communis)“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 2/2016, Нови Сад 2016, 648-659.
3. „Римски модел породичног предузетништва“, *Актуелности*, 34/2016, Бања Лука 2016, 51-62.
4. „Мандат и остали видови заступања у римском праву“, *Годишњак Правног факултета Универзитета у Бањој Луци*, 39/2017, Бања Лука 2017, 221-233.
5. „Ограничена одговорност код адјектицијских тужби“, *Српска правна мисао*, 50/2017, Бања Лука 2017, 61 – 77.
6. „Теорије о поријеклу мандата“, *Српска правна мисао*, 49/2016, Бања Лука 2016, 121-148.
7. „Пријатељство (amicitia) као фактичка претпоставка настанка мандатног односа“, *XI мајско савјетовање „Услуге и заштита корисника“*, Крагујевац 2015, 161- 171,
8. „Mandatum и iussum“, *Годишњак Правног факултета Универзитета у Бањој Луци*, 37/2015, Бања Лука 2015, 95 – 116.
9. „Објективна одговорност у римском праву“, *Годишњак Правног факултета Универзитета у Бањој Луци*, 36/2014, Бања Лука 2014, 187 – 209.
10. „Нека разматрања о положају светих ствари (res sanctae) у римском праву“, *Српска правна мисао*, 46/2013, Бања Лука 2013, 117 – 138.

11. „Проблеми каузалитета у аквилијанској казуистици“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 4/2013, Нови Сад 2013, 437 – 447.
12. „Жена у римском праву-субјект или објект права?“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 2/2012, Нови Сад 2012, 539 – 550.
13. „Значење ријечи "iniuria" у контексту деликта "Damnum iniuria datum"“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 63/2012, Ниш 2012, 425 – 442.
14. „Подијелена одговорност између штетника и оштећеног у оквиру Аквилијевог закона“, *Правна ријеч*, Бања Лука 2012, 271 – 281.

2. Основни подаци о дисертацији

Докторска дисертација кандидата Мирјане Мишкић написана је ћиричним писмом (фонт Times New Roman 12, проред 1,5) на укупно 264 странице, од чега је 241 страница чистог текста са 374 фусноте. Кориштена литература обухвата 150 библиографских јединица, претежно страних издања, уз кориштење релевантних правних и литерарних извора. Кандидат је користио литературу написану италијанским, немачким и енглеским језиком, а изворе на латинском језику. Докторска дисертација кандидаткиње Мирјане Мишкић написана је у потпуности према стандардима Универзитета у Београду у погледу форме и садржине.

Целокупна материја је подељена на шест поглавља и то: Увод (стр. 5 – 15), Уопште о адјектицијској одговорности (стр. 16 – 52), Одговорност господара посла на основу *actio exercitoria* (стр. 53 – 136), Одговорност господара посла на основу *actio institoria* (стр. 136 – 207), Одговорност господара посла на основу *actio quod iussu* (стр. 209 – 247), Закључак (247 – 255).

II Предмет и циљ дисертације

Кандидаткиња је у уводном поглављу одредила предмет и циљ истраживања, хипотезе, методе и преглед стања у домаћој и иностраној литератури по питању заступања у правним пословима. **Предмет проучавања** су три тужбе из групе адјектицијских тужби, *actio exercitoria*, *actio institoria* и *actio quod iussu*. Наведене тужбе представљају основ за настанак карактеристичне пословне структуре, која би се могла назвати данашњим привредним термином „холдинг“, јер се господар посла јавља као носилац улога (*res dominica*) и ризика пословања, а трећа лица могу своје обавезе намирити како од лица са којима непосредно ступају у уговорне односе тако

и од господара посла. Истраживање је ограничено на ове три тужбе из групе преторских тужби под називом *actiones adiecticiae qualitatis* јер се њима остварују *de facto* ефекти директног заступања.

Циљ истраживања је био утврдити обим одговорности коју господар посла има из оваквих послова према трећим лицима и да ли тај степен одговорности може произвести ефекте непосредног заступања.

III Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Истраживање је утемељено на следећим **хипотезама**:

Неограничена одговорност (*in solidum*) господара посла у пословима које предузме налогопримац је претпоставка директног заступања интереса господара посла. Правни послови које предузима роб, син породице или слободна особа у интересу господара посла производе директне ефекте у имовинскоправној сфери господара посла. Преторова основна намера, приликом увођења тужби на основу којих господар посла неограничено одговара, била је заштита интереса трећих лица при том остављајући формално на снази правила цивилног права о немогућности заступања „*alteri stipulari nemo potest*“.

Налогопримац (капетан брода, инститор или роб) је правно неодговоран у пословима које закључује за господара посла, без обзира на свој правни статус и обим пословне способности.

Препозиција и јусум на основу дејства према трећим лицима имају значај овлашћења на заступање. Као и пуномоћје, препозиција и јусум имају дејство у интерном односу између заступаног и заступника и екстерном односу, између заступаног и трећег лица.

Обим одговорности господара посла је одређен препозицијом и свако деловање налогопримца, било уговорног или деликтног карактера, изван граница препозиције не обавезује господара посла.

Пасиван процесни положај господара посла, тј. непостојање правног средства којим може остварити своја права према трећим лицима је претпоставка налогопримчевог активног заступања интереса господара посла.

IV Кратак опис садржаја дисертације

У **уводном делу** ауторка је представила тему и предмет истраживања, те методе посредством којих је дошла до научног закључка о разматраним питањима. Изложени су релевантни ставови домаће и стране романистике о питању директног заступања у правним пословима.

У **другом делу** кандидаткиња се бави адјектицијском одговорношћу господара посла. Прво одређује настанак и значење адјектицијске одговорности господара посла, а затим расправља о природи адјектицијске одговорности. Адјектицијска одговорност господара посла је елективна солидарна одговорност, а по свом положају у адјектицијском односу је акцесорне природе. Кандидаткиња је утврдила да је појмовно одређење постглосатора делимично у сагласности са класичним концептом адјектицијске одговорности. У овом делу су изложени ставови модерне романистике о заступању као и контроверзна становишта о природи адјектицијских тужби. Кандидаткиња је анализирила систематику излагања адјектицијске одговорности у Гајевим Институцијама и Јустинијановој кодификацији. Анализирана је структура формуле издвојених тужби и значај тзв. „фикције о слободи“. Ауторка је утврдила хронолошки настанак појединих адјектицијских тужби. У овом делу она се бави и питањем ограничене одговорности господара посла и тужбама на основу којих господар посла одговара само до висине пекулијума или до висине обогаћења.

У **трећем делу** кандидаткиња расправља о одговорности господара посла на основу ексерциторне тужбе. Настанак тужбе се доводи у везу са Родоским законом о избаченим стварима и Клаудијевим плебисцитом, а даје се приоритет настанку ексерциторне тужбе у односу на инститорну. Кандидаткиња је објаснила правни положај господара посла, ексерцитора, капетана брода и правну везу која постоји између њих – препозицију. У зависности од правног статуса појединих субјеката адјектицијског односа, организација пословног подухвата може бити проста, двостепена и тростепена. Кандидаткиња је утврдила обим одговорности господара посла у свакој врсти пословног подухвата. Упоредна је примена ексерциторне и трибуторне тужбе и одговорност господара посла на основу ових тужби. Одговорност господара посла на основу препозиције може бити и деликтна, те је утврдила разлику у односу на ноксалну одговорност.

У четвртом делу ауторка расправља о одговорности господара посла на основу инститорне тужбе. Кандидаткиња је као и код ексерциторне тужбе, објаснила правни положај господара посла, инститора, те одговорност господара посла зависно од промене статуса инститора. У овом поглављу расправљени су и проширени облици инститорне тужбе, *actio ad exemplum institoria*, *actio quasi institoria*, *actio institoria utilis*.

У петом делу ауторка расправља о одговорности господара посла на основу тужбе на основу јусума. Кандидаткиња је посебну пажњу посветила настанку тужбе на основу јусума, те њеном месту у редоследу настанка тужби. Правна природа јусума и његово дејство су посебно расправљени и упоређени са препозицијом као основном одговорности код претходне две тужбе. Наглашене су сличности и разлике у одговорности господара посла на основу јусумске тужбе и претходно поменутих тужби.

У закључку кандидаткиња синтетизује све резултате истраживања и ставова изнетих у главном делу рада.

V Остварени резултати и научни допринос дисертације

Теза о директном заступању је била заступљена у досадашњем истраживању романиста, али углавном у радовима скромнијег обима или као узгредно питање које се истражује у оквиру општег питања заступања у римском праву. Потребно је јасно раздвојити оригинарни римски концепт адјектицијских тужби и средњовековну елаборацију и догматски приступ у тумачењу. Првобитна намера увођења правне заштите у случају деловања за другога је омогућавање ефеката директног заступања. Константно тражење мањкавости овом институту у смислу директног заступања је последица површног посматрања из савремене перспективе. Узимајући у обзир чињеницу да римски правни систем није био кохерентно изграђен, већ је допуњаван узгредним интервенцијама претора, јасно је да се не може очекивати изграђеност института у смислу правнотехничких захтева.

Овим радом учињен је напор да се да нови поглед на тезу о постојању директног заступања у римском праву, наглашавајући да је основна намера три адјектицијске тужбе код којих постоји неограничена одговорност патерфамилијаса, управо постојање непосредног механизма утврђивања одговорности

патерфамилијаса, односно принципала. Рад ће допринети и стварању шире слике о решењима које је савремено грађанско право преузело из римског права.

VI Закључак

Кандидаткиња је написала веома обимну тезу чврсто утемељену на изворима, посебно на обимним титулусима из Дигеста посвећеним тужбама *actio exercitoria, D.14.1*, *actio institoria, D.14.3* и *actio quod iussu, D.15.4*. Специфичну одговорност принципала, господара посла, римску установу преторског права, (окарактерисану као адјектицијска, солидарна, додатна, акцесорна) кандидаткиња упоређује и објашњава у вези са савременим правним институтом директног заступања. Ауторка заступа и брани тезу да је директно заступање постојало већ у римском праву, иако није реч о истом правном механизму који постоји данас, правећи разлику између суштине и форме, дајући предност првој у односу на другу. Ауторка објашњава механизам преторских тужби којима је циљ био заштита интереса трећих лица, али и господара посла. Истовремено, формално је остало на снази правило цивилног права о немогућности заступања (*alteri stipulari nemo potest*) као и цивилне тужбе које користе актери правних послова. Ово је типично римска методологија у којој се директно не укида правило цивилног права али се преторском интервенцијом ствара паралелни правни систем. Ауторка је детаљно објаснила специфичне облике једностраних правних послова господара посла - *praepositio* и *iussum* истичући да они имају дејство пуномоћја, у интерном односу између заступаног и заступника и екстерном односу, између заступаног и трећих лица.

Поред расветљавања природе адјектицијске одговорности господара посла, кандидаткиња нам приближава веома компликоване и разубеђене облике пословања на мору и копну у античком Риму, анализирајући богату римску казуистику сачувану у изворима. Иако сви ти многобројни облици и форме пословања као и казустика којом се објашњавају сложени односи актера пословних подухвата чине да је веома тешко свести их на заједнички називник и дати синтезу, ипак ауторка то успева у доброј мери.

Као што је у приступу изворима показала озбиљност, студиозност и компетентност, кандидаткиња је на сличан начин приступила и литератури. Користећи обимну расположиву претежно страну литературу, ауторка читаоцу даје преглед различитих мишљења и аргументовано износи своје ставове.

Иако је кандидаткиња, потпуно оправдано, сузила тему на проблеме везане за три тужбе с неограниченом одговорношћу (*in solidum*), *actio exercitoria*, *actio institoria*, *actio quod iussu*, из тезе је јасно видљиво да она добро познаје целокупну проблематику тужби с додатим субјектом, укључујући и остале тужбе овде сврстане: *actio tributoria*, *actio de peculio* и *actio de in rem verso*.

Кандидаткиња је обогатила нашу романистику за једно озбиљно и релевантно истраживање. Стога се дисертација може сматрати несумњиво доприносом нашој романистици.

Комисија сматра да су испуњени сви услови да се приступи јавној одбрани докторске дисертације мр Мирјане Мишкић.

У Београду, 15.04.2019.

Чланови комисије:

Др Милена Полојац, редовни професор Правног факултета у Београду

Др Никола Мојовић, редовни професор Правног факултета у Бања Луци

Др Андреја Катанчевић, ванредни професор Правног факултета у Београду